

bi jim lahko vzel smisel upora: se bodo upirali sami sebi, kršili svoja lastna pravila? Gre za trik, ki ima včasih⁸ lahko tudi učinek graje.

Tudi naslednji primeri so primeri strategij, s katerimi bi si govorec prizadeval zmanjšati potencial ogrožanja sogovorčeve pravice do svobodne aktivnosti. Za razliko od prejšnjih je pri naslednjih poudarek na izpostavljanju govorčeve zadrege pri oviranju sogovorčeve negativne integritete. Verjetno najprepoznavnejši način vljudnostne komunikacije so neposredna opravičila. Opravičila v vljudnostni teoriji Brownove in Levinsona (1987) pa predstavljajo pojem, ki ne zajema le eksplicitne, performativne oblike (»Se oproščam ...!«), temveč tudi strukture, ki opravičilo izražajo posredneje. Eden takih primerov je npr. navajanje razlogov za postavljanje zahtev, ki potencialno ogrožajo sogovorčevo negativno integriteto. Oglejmo si še enkrat primer (27):

(27) »Fotokopirni stroj se kvari in kopije niso najboljše. Verjetno bi vas preveč motilo, če bi morali najprej skupaj popraviti nekaj besed?«

Prvi del izjave predstavlja navajanje razloga za to, da učitelj učencem ni razdelil tako kvalitetnih kopij, kot jih je dolžan priskrbeti. V kombinaciji z drugimi uporabljenimi vljudnostnimi strategijami, ki smo jih opredelili ob interpretaciji tega primera, ima lahko navajanje razlogov funkcijo zmanjševanja potencialnega občutka ogroženosti pri učencih. To ogroženost bi lahko razumeli v smislu učiteljevega nespoštovanja učencev, ki bi se izražalo v neuvidevnem pričakovanju učitelja, da lahko učencem predloži delovne liste vprašljive kvalitete, nadalje pa naj del časa, namenjenega učenju, porabijo še za vnašanje popravkov. Ker je navedeni razlog objektivne narave (predstavljen kot neodvisen od učiteljeve volje in namena), ima lahko tako ubeseden tudi funkcijo upravičevanja učiteljevega neizpolnjevanja dolžnosti, torej funkcijo ohranjanja njegove pozitivne (samo)podobe.

Govorec bi lahko svojo zadrego ob tem, da se je znašel v situaciji, ko sodloča o sogovorčevem delovanju in s tem potencialno ogroža njegovo negativno integriteto, izrazil tudi tako, da bi iz dejanja potencialnega ogrožanja sogovorčeve negativne integritete izvzel svojo voljo: tudi on je bil v to bolj ali manj prisiljen oz. to od njega zahteva njegova družbena vloga, ne pa

8 Z adverbom *včasih* želimo ponovno poudariti, da igra pri učinkih jezikovnih strategij bistveno vlogo aktualni izjavljalni kontekst. Gornja izjava bi bila namreč lahko izrečena tudi ironično in v tem primeru bi bila žaljiva ter bi, prav nasprotno, lahko zavrla sodelovanje.